SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ
Hallitusneuvos Ismo Tuominen

Asiantuntijalausunto

4.9.2023

**Eduskunnan lakivaliokunnalle**

Lausuntopyyntönne asiassa K 2/2023 vp (Hallituksen vuosikertomus 2022) johdosta sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan osalta esitetään otsikoissa mainituissa asioista/lausumista seuraavat seikat ja näkökulmat:

## 1. Rattijuopumuksen rangaistukset (M 5/2014 – EK 56/2014 vp)

Eduskunnan lausumassa viitataan toimintamalliin, jossa nuorten rattijuopumuksesta epäiltyjen päihdetilanne kartoitettaisiin ja heille tarjottaisiin mahdollisuutta keskustella sosiaali- tai terveydenhuollon edustajan kanssa välittömästi tapahtuneen jälkeen. Rattijuopumusepäily tarjoaa hedelmällisen tilaisuuden puuttua asiakkaan päihdeongelmaan ja havahduttaa hänet huomaamaan päihteiden käytön aiheuttamat riskit itselleen sekä muille. Ensikertalaiset ja nuoret tarttuvat herkimmin tarjottuun tukeen.

Tämän ”Tie selväksi”-toimintamallin prosessi on kehitetty valmiiksi, ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on katsonut, ettei sen käyttöön ottaminen varsinaisesti edellytä lisäresursseja, sillä rikoksesta kiinnijääneiden neuvonta sisältyy poliisin perustehtäviin jo muutoinkin kuten myös päihteiden käytön puheeksiotto ja motivointityö sosiaalihuollon asiakastyöhön. Kuten hallituksen vuosikertomuksessa todetaan, kuntien sosiaalitoimelle ei ennen sote-uudistusta kuitenkaan osoitettu lisätehtäviä.

Hyvinvointialueiden ohjauskokonaisuuden valmistelu on nyt käynnistynyt sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä sisäministeriön ja valtiovarainministeriön kanssa. Valtioneuvosto ohjaa hyvinvointialueita palvelujen järjestäjinä, tuotannon ohjaus on hyvinvointialueiden tehtävä. Kyseessä oleva asiakokonaisuus sisältyy hyvinvointialueiden vastuuseen edistää asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä yhteistyössä alueen kuntien ja muiden toimijoiden kanssa (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 7 §).

Hyvinvointialueiden tulee neuvotella vähintään kerran vuodessa kuntien ja alueen muiden toimijoiden kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta. Näiden neuvottelujen toteutumista valtioneuvosto seuraa vuotuissa neuvotteluissaan, joita se käy sekä hyvinvointialueiden että yhteistyöalueiden kanssa.

Riippuvuuksiin liittyvän hoitoonohjauksen kansallinen kehittäminen sisältyy lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön syksyllä 2023 käynnistämään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden sisältöuudistukseen.

Asiantuntijoina asiassa ovat olleet johtaja Andreas Blanco Sequeiros ja hallitusneuvos Ismo Tuominen.

## 2. Lapsenhuoltolain uudistus HE 88/2018 vp – EV 175/2018 vp

Kuten hallituksen kertomuksessa esitetään, vanhemmuuden ja parisuhteen tuen ja erotilanteen palvelujen kehittämistä on jatkettu. Kertomuksessa kuvatun lisäksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuja koskien erotilanteita on päivitetty ja lisätty tietoa muun muassa eron jälkeisestä väkivallasta ja siihen puuttumisesta. Sivustoille on luotu erityistä sisältöä vaativia erotilanteita koskien.

Oikeusministeriö on julkaissut ohjeen erillään asuvien vanhempiensa luona vuorotellen asuvan lapsen elatusavun määrittämiseen. Ohje täydentää aiempaa lapsen elatusavun suuruuden arvioimiseksi annettua ohjetta. Sosiaali- ja terveysministeriö on osallistunut ohjeen laatimiseen ja ministeriöt ovat yhdessä antaneet tätä koskevan tiedotteen (https://oikeusministerio.fi/-/ohje-vuoroasuvan-lapsen-elatusavun-maarittamiseen-julkaistu). Ohje on tarkoitettu apuvälineeksi vanhempien väliseen neuvotteluun ja lainmukaisen elatusavun suuruuden arvioimiseen. Näin ohje osaltaan pyrkii ehkäisemään lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevia riitoja ja auttamaan syntyneiden riitojen ratkaisemisessa.

Asiantuntijana asiassa on ollut sosiaalineuvos Marjo Malja.

**3. Ylivelkaantumisen ja siitä aiheutuvien ongelmien vähentäminen (HE 230/2018 vp – EV 284/2018 vp). Liite 3, s. 266 – 267, lausumat 1 – 3.**

Päättyneellä vaalikaudella sosiaali- ja terveysministeriö teetti selvityksen sosiaalisen luototuksen valtakunnallistamisen edellytyksistä ja se julkaistiin alkusyksystä 2021. Selvityksen jälkeen virkatyönä valmisteltiin esitys sosiaalisen luototuksen valtakunnallistamisesta ja se annettiin eduskunnalle syyskaudella 2022. Laki vahvistettiin marraskuussa 2022 ja se tuli voimaan 1.8.2023. Sosiaali- ja terveysministeriö myönsi kesäkuussa 2023 valtionavustusta hyvinvointialueille luototuksen pääomaan turvatakseen lain toimeenpanon kaikilla hyvinvointialueilla lain edellyttämällä tavalla.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa on sovittu, että sosiaalista luototusta vahvistetaan ja se siirretään Kelan hoidettavaksi. Tämän kirjauksen toteuttamisen yksityiskohtia ei ole vielä päätetty.

Asiantuntijana asiassa on ollut erityisasiantuntija Ritva Liukonen.